

תחקיר // משרד החינוך בע"מ: כך מקבלים מאות גופים פרטיים כ-11 מיליארד שקל

משרד החינוך כבר לא אחראי על חינוך ילדיכם - הוא העביר את הטיפול ברוב התחומים שעליהם הוא מופקד לידי מאות גופים, עמותות וחברות ■ מפת ההפרטה של מערכת החינוך נחשפת

08:58 05.10.2014 מאת: ליאור דטל

משרד החינוך כבר לא אחראי על חינוך ילדיכם. הוא העביר את הטיפול ברוב התחומים שעליהם הוא מופקד לידי מאות גופים, חברות ועמותות פרטיות: מתוכניות לימוד, הפעלת צהרונים, תוכניות סיוע למתקשים וקידום מחוננים ועד לפיקוח ובקרה על המערכת. מיליארדי שקלים מתקציבו העצום של המשרד מוזרמים לידיים פרטיות.

כולם חוששים מהפרטת מערכת החינוך בישראל. במוקד הדיון עומדים בתי הספר הפרטיים שגובים תשלומי הורים חודשיים גבוהים ומפעילים מבחנים וסינונים לקבלת תלמידים. אבל האמת המרה היא שמערכת החינוך הישראלית כבר מופרטת כמעט לגמרי. זה אמנם לא תמיד עולה להורים כסף, והם לא תמיד מודעים לכך, אבל תחומי האחראיות שנותרו בידי משרד החינוך מצומצמים כיום יותר מתמיד.

ב-2011 התריע מבקר המדינה מפני "תהליכי הפרטה בלתי מבוקרים" במערכת החינוך, וקבע שעל המשרד לקבוע את המדיניות ואת הפיקוח והבקרה על יישומה. לפי הדו"ח, יותר משליש מהגופים שפועלים במערכת החינוך כיום הם גופים מסחריים.

הגופים הפרטיים הרבים שפועלים במערכת החינוך מכרסמים ביכולתו של המשרד לפתח ולהשליט מדיניות חינוך אחידה בישראל, עד שנדמה שהוא כלל לא מעוניין בכך, ולעתים מעיבים גם על יכולת הפיקוח שלו - שבחלק מהמקרים גם היא מועברת מראש לידי חברות פרטיות.

זהו ביזנס של ממש שמתפתח סביב החינוך בישראל. תקציב משרד החינוך - כ-46.4 מיליארד שקל - מפוזר בין עשרות גופים פרטיים שפועלים בתוך המערכת, במקום המשרד. הם זוכים בתמורה לתקציבים, לעתים לדמי ניהול, ובחלק מהמקרים מעניקים משכורות גבוהות במיוחד לבכיריהם. לפי הערכות, משרד החינוך מזרים לגופים פרטיים כ-11 מיליארד שקל בשנה - כרבע מתקציב משרדו.

דוגמה אחת לכך היא חברת מרמנת, שרוב פעילותה בתחום החינוך. הכנסות מרמנת ב-2013 הסתכמו ב-130.5 מיליון שקל והרווח הנקי שלה היה 9.8 מיליון שקל. עלות שכרה של חנה ליפשיץ, מנכ"לית מרמנת, היתה 1.6 מיליון שקל, והורכבה משכר של 813 אלף שקל ומבונוס של 824 אלף שקל שנגזר מהכנסות החברה.

נוהגים להזכיר את מרמנת כשמדברים על הפרטה במערכת החינוך, אבל יש עוד רבות אחרות, ובהן עתיד טכנולוגיות, שמפעילה בין היתר השתלמויות למורים בתקציב של 83 מיליון שקל; חברת אקסיומה, שמפעילה השנה בין היתר צהרונים בתקציב של כ-79 מיליון שקל (ב-2013 הפעילה צהרונים בתקציב של 171.7 מיליון שקל); וחברת פמי פרימיום, שאחראית על חלק משירותי הבריאות בתקציב של כ-90 מיליון שקל.

אף שהכספים הם כספי ציבור, ההתקשרויות בין משרד החינוך לחברות הפרטיות הן סודיות. המשרד סירב לבקשתנו (יותר מדויק - התעלם ממנה) להעביר נתונים על היקף ואופן ההתקשרויות בתוכניות גדולות ומרכזיות, וסירב להגיב על הנתונים ועל מדיניות ההפרטה. כך, כל הנתונים שמוצגים בכתבה זו נאספו מתוך מקורות מידע אחרים, ובהם נתוני התקשרויות והקצאות שמפרסם משרד האוצר, תקציב משרד החינוך ודו"חות כספיים של החברות. על אף רוחב היריעה ועשרות החברות המוצגות כאן, זאת עדיין אינה התמונה המלאה של ההפרטה החינוכית בישראל.

מקורות במערכת מסבירים כי משרד החינוך מתנהל בהתאם למדיניות הממשלה לצמצם את כוח האדם במשרדי הממשלה, לפשט הליכים ולהתייעל, או להסתמך על ידע ויוזמות שהגיע מעמותות.

כמה משיתופי הפעולה של משרד החינוך עם עמותות פרטיות הם אכן מוצלחים במיוחד ונותנים סיוע, לעתים חיוני ממש, לתלמידים רבים שלא מקבלים מענה מספק מהמשרד. חלק מהארגונים והעמותות הוא מקצועי, אידיאליסטי ועבודתו מצוינת - אך לרוב אלה סיפורי הצלחה נקודתיים שלא מיושמים בכלל המערכת, ורק חלק קטן מהתלמידים נהנים מהם. "ארגוני מגזר שלישי באו עם רעיונות חדשים, שקשה לממש במערכת באמצעות הביורוקרטיה הממשלתית. אבל הבעיה היא שהארגונים האלה, שנכנסו למערכת עם כוונות טובות, מחלישים אותה", אומרת ד"ר ורדה שיפר, חוקרת במרכז חזן במכון ון ליר. "הם עושים זאת בעקיפין, כמו למשל על ידי פגיעה בתחושת האחריות של המורים, שרואים שאם צריך תגבור במקצוע מסוים מביאים משהו מבחוץ והאחריות כבר לא שלהם. כניסת הגופים גרמה לבעיות של משילות במשרד, להחלשת סמכותו ולפגיעה ביכולותו המקצועית". מקורב למשרד החינוך מבהיר כי שיתופי הפעולה עם העמותות מלווים בתרומות כספיות משמעותיות. כמה עמותות וקרנות אכן תורמות מכספיהן או משתמשות בכספי תורמים או חברות מסחריות לצורך מימון הפעילות - יחד עם משרד החינוך. אך לעתים התרומות ותוספות התקציב מהעמותות מחייבות את המשרד להקצות סכום דומה, ולכן הוא מוצא את עצמו מתקצב במשך שנים תוכניות שלא תמיד תיכנן לתקצב. בדרך כלל יוזמות כאלה מגיעות מהעמותות השונות, ומשרד החינוך מעדיף להישען עליהן במשך שנים ולהפחית את מעורבותו - ובד בבד גם את אחריותו כלפי התלמידים וההורים. במקרים אחרים, המשרד מעביר מראש את הפעילות לחברות פרטיות - שגזרות דמי ניהול מתקציב כל תוכנית. "יש חברות שמרוויחות הון בתחום הזה", אומרת עו"ד נוגה דגן-בוגזלו ממרכז אדווה. "הבעיה הגדולה ביותר כאן היא שקיים אינטרס מסחרי. לא בטוח שזה זול יותר, לא בטוח שזה יעיל יותר ולא בטוח שזה איכותי יותר. גם כשהשירות מוזל, זה נובע מהעסקת עובדי קבלן בתנאי עבדות".

במחקר שפירסמה דגן-בוגזלו ב-2010 על הנושא, כתבה כי "ההפרטה היא כיום האמצעי העיקרי לניהול החינוך. גורמים פרטיים צוברים עוצמה, וחותרים תחת יכולתו של משרד החינוך לשלוט במערכת ולהוביל את מדיניות החינוך". לדברי שיפר, "כשאין מספיק משאבים ציבוריים כדי לפתור צרכים מסוימים, אז יש צורך בפילנתרופיה. אבל אצלנו הפילנתרופיה קמה על יוצרה, והיא זו שלעתים קרובות קובעת את המדיניות. חלק מהתוכניות קמו כדי לתקן את מה שצריך תיקון, אבל אף אחד לא שאל אם זו הדרך לתקן ואם אנחנו לא יוצרים קלקולים חדשים ובעיות אחרות". מקור המקורב למשרד החינוך מסביר כי "יש קושי גדול להגדיל את כוח האדם במשרד, ויש חשש שאנשים שייכנסו לא ייצאו. בשירות הציבורי אין מספיק גמישות, ולכן במשרד העדיפו להקדיש פחות זמן ואנרגיה וביורוקרטיה, כדי להעניק מענה מהיר יותר בשטח". בנוסף, לדבריו שיתופי הפעולה עם העמותות מלווים בתרומות כספיות משמעותיות. מקור אחר במערכת אמר כי "המשרד הגיע למצב בלתי הפיך. חיפשו גמישות, אבל כיום הם נגררים אחרי כל מיני עמותות ולפעמים אחרי בעלי אינטרסים. העמותות והחברות מחזיקות את המשרד קצר. אף אחד לא יעז לצאת נגד חברה פרטית שמחזיקה בנתונים רגישים ובידע שצברה במשך שנים, ואף אחד לא יפסיק שירות של עמותה - אפילו לא ליום. תחשוב מה יהיה כתוב בעיתון אם המשרד יפסיק לתקצב פעילות של עמותה בשדרות למשל".

בתקופת כהונתו של שי פירון כשר החינוך, נראה שהמשרד מגביר את ההישענות על גופים פרטיים, שמעסיקים בדרך כלל מורי ועובדי קבלן. כל תוכנית הקייטנות המסובסדות למשל - החל מהפעלת הקייטנות ועד הפיקוח והבקרה עליהם - בוצעו על ידי חברות ועמותות פרטיות. עם זאת, משרד החינוך תיכנן ויזם את התוכנית, והאחריות על ההפעלה וההתקשרות עם החברות היתה על הרשויות המקומיות.

לאחרונה הכריז המשרד על תוכנית חדשה למחוננים בהובלת קרן קרב, שהיא עמותה פרטית, שתהיה מקבילה לתוכנית למחוננים שמושמת על ידי עמותה אחרת. בימים אלה מחפש המשרד זכיינים שיפעילו את מערך בחינות הבגרות האקסטרניות, יקימו ויפעילו מרכז ארצי למורים במקצועות טכנולוגיים ויעבירו את לימודי הזהירות בדרכים בבתי הספר. "מגמות ההפרטה במערכת החינוך עומדות בסתירה למהותו של החינוך הממלכתי במדינה

דמוקרטי וולטפקידיו הפדגוגיים, החברתיים והערכיים", נכתב בטיטה לדיון של מחקר חדש על הפרטה שנערך במרכז חזן. כותב הפרק, ד"ר ניר מיכאלי מסמינר הקיבוצים, טוען כי "כדי להחזיר לחינוך את תפקידיו האנושיים ואת ייעודו הדמוקרטי, יש לחזק את סמכותה ואחריותה של המדינה", וממליץ לחזק את תקציבי מערכת החינוך, לצד הגבלת מעורבותם של הגופים הפרטיים במערכת. לפניכם רק מעט ממאות הגופים שמשרד החינוך מזרים להם מיליארדי שקלים כדי ללמד ולחנך את ילדינו.

מט"ח - זרוע ביצוע מרכזית

יש כמה גופים שמעורבותם בפעילות משרד החינוך היא כל כך גדולה, עד שרבים בציבור רואים בהם חלק אינטגרלי מהמשרד. חברה אחת כזאת היא מט"ח (המרכז לטכנולוגיה חינוכית) - חברה לתועלת הציבור ללא כוונת רווח שהוקמה ב-1970 ביוזמת קרן יד הנדיב של משפחת רוטשילד ובהחלטת ממשלת ישראל, ונהפכה לזרוע ביצועית של משרד החינוך. לפי נתוני יד הנדיב, 75% מתלמידי בתי הספר היסודיים משתמשים בספרי לימוד של מט"ח. המרכז מפעיל עבור המשרד גם אתרי תוכן, מאגרי מידע באינטרנט, תוכנית ללמידה מרחוק ואת התיכון הווירטואלי. הוא כותב חלק משאלוני בחינות הבגרות ומפעיל את מכון אבני ראשה, שבו מוכשרים מנהלי בתי הספר בישראל. משרד החינוך מתקשר עם מט"ח באמצעות מכרזים או סיכומים שונים. ב-2012 הסתכמו הכנסות מט"ח ממשרדי הממשלה ב-67.2 מיליון שקל, ומשכורתה השנתית של מנכ"לית מט"ח, גילה בן הר, היתה 594 אלף שקל (ברוטו).

"שיקולים עסקיים" ברשתות פרטיות

רשתות החינוך הפרטיות, שאורט ועמל הן הגדולות שבהן, מתחרות בשוק מצומצם על תפעול בתי ספר ברשויות המקומיות. רוב הרשתות הגדולות פועלות ללא כוונת רווח, אבל גובות דמי ניהול בגובה של עד 7% מהתקציב השנתי שמשרד החינוך מעביר לכל בית ספר שבניהולן - סכומים שמצטברים למיליוני שקלים, שלא מגיעים באופן ישיר לשעות לימוד ולתלמידים. הרשויות המקומיות מחויבות לבחור ברשתות במכרזים, אך חלקן מנהלות את אותם בתי הספר במשך שנים ואף עשרות שנים.

ב-2013 הסתכמו הכנסות רשת אורט ממשרד החינוך ב-950.4 מיליון שקל, ושכר מנכ"ל הרשת צבי פלג היה 1.04 מיליון שקל (ברוטו). שכר מנכ"לית רשת עמל, חרית דום, היה 640 אלף שקל ב-2013. שכרו של מנכ"ל רשת עתיד עמיעד גורביץ' הסתכם ב-667 אלף שקל בשנה שעברה.

לדברי דגן-בוזגלו, "תחומי הפעילות של הרשתות הן תוצאה של שיקולים עסקיים, זיהוי הזדמנויות וזכייה במכרזי משרד החינוך. השילוב של חוסר מחויבות להשקעה פדגוגית ספציפית עם תקורת ניהול גבוהה ומובטחת, הוא שהופך את תפעול בית הספר לעסק משתלם - ואף עלול להיות תמריץ להוזיל את שירותי החינוך, כדי להגדיל את הרווח של הנהלת הרשת".

דגן-בוזגלו התייחסה במחקרה לחדירת הרשתות הפרטיות ליישובים ערביים, וציינה על סמך מידע שקיבלה כי "רשתות נכנסות כפתרון למצוקה כלכלית ולא-הזרמת תקציבי חינוך. הן סוללות את דרכן בין היתר באמצעות תשלום שכר גבוה למנהלי בתי הספר".

קרן רש"י - הזנה, קייטנות וצהרונים

אחד מהגופים הגדולים שפועלים במערכת החינוך היא קרן רש"י, קרן פילנתרופית מוערכת שמפעילה פרויקטים רבים עבור המשרד - לעתים בהתקשרויות ולעתים על ידי תמיכת המשרד בפעילותן של עמותות בתחום החינוך. אחת מהעמותות הבולטות של הקרן היא העמותה לתפנית בחינוך, שאחראית בין היתר על מפעל ההזנה - פרויקט שהיה יוזמה של הקרן. בשנת הלימודים שהסתיימה ב-2014 העביר משרד החינוך לעמותה של הקרן 805.8 מיליון שקל לתוכנית להזנת תלמידים בבתי הספר, בפנימיות יום ובצהרונים. העמותה גם מפעילה צהרונים, ונבחרה על ידי השלטון המקומי להפעלת קייטנות של משרד החינוך בחופש הגדול. היא גם מפעילה תוכנית לשיפור הישגי תלמידים.

תקציב העמותה ב-2013 היה כ-570 מיליון שקל. משכורתה של מנכ"ל העמותה, מיכאל חן, היתה באותה שנה 485.3 אלף שקל. עם זאת, יש לציין כי בעמותה, כפי שנהוג בחלק מהקרנות הפילנתרופיות שמופיעות כאן ומתקשרות עם משרד החינוך, שכר העובדים והנהלה אינו ממומן מתקציבי משרד החינוך, אלא ממקורות עצמאיים.

קֶרֶב - "פִּרוּחַת בְּאוֹלוֹסִיּוֹת חֲזָקוֹת"

ב-1990 יזם איש העסקים צ'ארלס ברונפמן את קרן קרב כמיזם פילנתרופי, שנועד להעניק שיעורי העשרה לתלמידים בפריפריה. כיום פועלת הקרן באלפי בתי ספר וגנים. בשנת הלימודים הנוכחית תיקצב משרד החינוך את הקרן ב-1.2 מיליון שקל, והיא השקיעה סכום דומה מכספה.

אבל זה רק קצה הקרחון. עלות הפעלת פעילות הקרן על ידי מורי קבלן, שהועסקו על ידי מרמנת ומנפאואר, היתה בשנת הלימודים הקודמת (2013-2014) כ-200 מיליון שקל מתקציב משרד החינוך. כבר בשנת הלימודים הנוכחית, ניהול קרן קרב יעבור לקרן רש"י. בנוסף, הפעילות מסתמכת על תשלומי הורים, כך שבעצם הקרן מממנת כ-0.6% מהעלות הכוללת של תפעול התוכנית, אף שהיא עדיין נושאת את ראשי התיבות של ברונפמן. העמותה שמפעילה את תוכנית קרב, "קרן יזמות בחינוך", פועלת ללא כוונת רווח. שכרו של מנכ"ל העמותה נסים מטלון היה 700.8 אלף שקל (ברוטו) ב-2013. בטיטת המחקר של מרכז חזן במכון ון ליר נכתב על קרן קרב כי התוכנית שהיא מפעילה "נועדה לספק לימודי העשרה בבתי ספר בפריפריה מתוך תפישה של צמצום פערים, אך התלות בתקציבי הרשויות המקומיות ובכספי ההורים מביאה לכך שהיא פורחת דווקא בקרב אוכלוסיות חזקות".

לאחרונה התקשר המשרד שוב עם קרן קרב להפעלת תוכנית אלפא לתלמידים מחוננים, בעלות של 2.1 מיליון שקל (729.3 אלף שקל מהם במימון המשרד).

מיכאל - המבקר הצביע על ליקויים

משרד החינוך מתקשר גם עם החברה הפרטית מיכאל (מיצוי כישורים אישיים למצינות), המפעילה עבורו את התוכנית שנושאת את שמה ומיועדת לתלמידים חלשים בעלי פוטנציאל. המשרד העביר לחברה 2.3 מיליון שקל עבור התלמידים שלומדים בה במחזור הנוכחי, שנמשך שלושה חודשים (ספטמבר-דצמבר).

ב-2008 הצביע מבקר המדינה על ליקויים בהתקשרות בין משרד החינוך עם החברה כספק יחיד ללא מכרז, ועל בקרה לקויה שהביאה לתשלום גם עבור תלמידים שלא סיימו את התוכנית. השנה האריך משרד החינוך את ההתקשרות עם החברה, באישור ועדת הפטור ממכרזים.

התוכנית המרכזית של משרד החינוך לטיפול בנוער מנותק, שנמצא בסכנת נשירה מהלימודים, מבוצעת גם היא על ידי מורי קבלן שמועסקים בחברה הפרטית עתיד מכללות טכנולוגיות (המופרדת מרשת החינוך עתיד, המאוגדת כחברה לתועלת הציבור). בשנת הלימודים הנוכחית העביר משרד החינוך 118.7 מיליון שקל לחברה לצורך הפעלת התוכנית. גם תוכניות הדגל של המשרד לסיוע לתלמידים בציבור הערבי והאתיופי מבוצעות על ידי גופים חיצוניים.

תוכנית עתידים - בתמיכת בנק לאומי

תוכנית עתידים מעודדת תלמידים מהפריפריה לרכוש תעודת בגרות איכותית, ופועלת יחד עם כמה גופים שמטרתם בסופו של דבר זהה. התוכנית פותחה על ידי עמותת ידידי עתידים, שנתמכת על ידי בנק לאומי. יו"ר העמותה הוא קובי הבר, ראש חטיבת עסקים וכלכלה בבנק. בוועד המנהל שותף גם ניר גלעד, מנכ"ל החברה לישראל. התוכנית פועלת בכ-80 יישובים. היא אינה מופעלת על ידי משרד החינוך, אלא על ידי החברה הפרטית אקסיומה, בעלות של 9.3 מיליון שקל מתקציב המשרד. כך, גם יזמי התוכנית וגם מפעיליה הם גופים פרטיים. באתר משרד החינוך נכתב כי התוכנית משותפת גם לחברת פלייטק, חברת ההימורים המקוונת של איש העסקים טדי שגיא.

ככלל, בסקר של המכון ליזמות בחינוך של מכללת בית ברל נמצא כי התלות של משרד החינוך בגופים פרטיים הובילה לכך שבבתי ספר באזורים חלשים פועלות תוכניות להשלמת פערי לימוד בסיסיים, בעוד שהתלמידים ביישובים החזקים נהנים מתוכניות העשרה פרטיות, שנועדו לחזק את היכולות שלהם בנושאים רחבים.

מסתמן כי מעורבות הגופים הפרטיים, שבחלק מהמקרים נועדה לסייע לתלמידים החלשים, מעצימה את הפערים במערכת החינוך הישראלית - שהם מהגבוהים בעולם. הסיבה לכך היא שהרשויות המקומיות החלשות ביותר לא מצליחות להשקיע בתוכניות חיצוניות מתקציבן ומתשלומי ההורים, וגם לא זוכות לסיוע או לתקציבים נוספים של המשרד ושל העמותות - ולכן נשארות מאחור.

"אני לא מאשים ארגונים כאלה שמנסים לעבוד בפריפריה ולא את מנהלי בתי הספר

והרשויות המקומיות שנעזרים בהם, אבל ברור שיש להם אינטרס לתרום דווקא במקומות שבהם יש פרופיל תקשורתי גבוה יותר", אומר מקור במערכת החינוך. בעוד שהעמותות בקריפריה מנסות "לצמצם פערים", התלמידים במרכז זוכים לתגבור מעמותות וקרנות דומות - בעיקר באמצעות תשלומי הורים גבוהים. נדמה שמשרד החינוך איבד שליטה על המצב ואינו יכול לבסס מדיניות אחידה לקידום המצטיינים, לסיוע לחלשים ולצמצום פערים, אלא רק לממן את המדיניות הלא ברורה שקיימת כיום.

לימודי יהדות: מונעים התבוללות בחו"ל

תחום שאהוד על עמותות רבות הפועלות במערכת הוא "חיזוק הזהות היהודית של התלמידים", שלאחרונה צובר תאוצה בעידוד המשרד בבתי הספר החילוניים. אחד מספקי התוכן הגדולים היא עמותת מבראשית, שהוקמה על ידי הרב מוטי אלון שהורשע בשני מקרים של ביצוע מעשים מגונים, ותוקצבה ב-2013–2014 ב-23 מיליון שקל מתקציב משרד החינוך.

בנוסף, מסתבר שמשרד החינוך מפעיל מתקציבו באמצעות קבלני משנה תוכניות למניעת התבוללות של סטודנטים יהודים בחו"ל ובתי ספר יהודים במדינות ברית המועצות לשעבר. גם תוכנית הלימודים בנושאי מגדר מופעלת על ידי חברה פרטית. במקרים חריגים, התגלו גם עמותות של כת הסיינטולוגיה שפועלות בבתי ספר.

פרט לכך, עמותה בשם "אורות ערכים תורה ומסורת" אחראית על שיעורי תורה ו"טיפוח ערכים יהודיים" בבתי ספר ממלכתיים שרוב התלמידים בהם חילונים בתקציב של 4 מיליון שקל. מט"ח קיבלה תקציב של 3.5 מיליון שקל, שאותו היא משלימה לכ-7.5 מיליון שקל, לצורך התוכנית להנחלת התנ"ך בקרב מבוגרים "בישראל ובתפוצות". החברה הפרטית סיסטם מערכות מתקדמות מפקחת על תוכנית לתגבור לימודי היהדות.

הורים בבית ספר במרכז שבו החלה השנה תוכנית לימודי יהדות ומורשת מספרים שמנהלת בית הספר הסבירה להם, כשהציגה בפניהם את התוכנית, כי "זאת דרך של בית הספר לקבל עוד תקציבים והנחיה" - ועם טיעון כזה אפילו לחילונים גמורים קשה להתווכח.

"הלימודים בחסות" רבוע כחול ויוניליוור

אחד הביטויים המדאיגים ביותר של הפרטת מערכת החינוך כמעט לא עולה פרוטה למשלם המסים: כניסת העמותות לבתי הספר הובילה גם לכניסה של גורמים מסחריים שמעניקים "חסות" ללימודים - באישור משרד החינוך. אומנם בדרך כלל המשרד לא מוציא שקל מכיסו על כך, אבל הוא מאפשר לחברות מסחריות לממן תוכניות לימודים.

מהסקר של המכון ליזמות בחינוך של מכללת בית ברל עלה כי ב-90% מבתי הספר בישראל פועלות תוכניות לימוד חיצוניות, כאשר רובן מתקיימות ללא הערכה מסודרת וללא יכולת לבחון את השפעותיהן על התלמידים. מורים שהשתתפו בסקר דיווחו על שחיקה בעקבות ריבוי התוכניות החיצוניות.

משרד החינוך סירב להעביר ל-TheMarker נתונים בעניין, והם נלקחו מדיוני ועדת החינוך של הכנסת בנושא. הגופים המוזכרים כאן הם רק אלה שקיבלו אישור בוועדה, וההערכות במערכת החינוך הן כי גופים מסחריים רבים מאוד, קטנים וגדולים, עשו את דרכם אל בתי הספר בישראל - ללא אישור, פיקוח ובקרה.

מי שקיבלו אישור בוועדת החינוך של הכנסת הן קרן של מותג הקוסמטיקה דאב של יוניליוור שעומדת מאחורי תוכנית לימודים לפיתוח דימוי גוף חיובי; תלמה של יוניליוור היא "דידת" תוכנית הדגל של משרד החינוך לתזונה נכונה; רשת הרבוע הכחול שותפה לתוכנית בנושאי צרכנות נבונה ואיכות הסביבה; וחברת השיוק החברתי פרולוג שמציגה בגאווה באתר האינטרנט שלה את תוכניות הלימוד המשותפת לחברות מסחריות ששולבו בעזרתה למערכת החינוך.

"המדינה מוצאת את עצמה מאשרת, מכניסה מיזמתה ואף מממנת תוכנית פדגוגיות שלא על בסיס תהליך של קבלת החלטות והבנייה מושכלת. היא נאלצת להסתמך על היצע השוק המונע על ידי אינטרסים ושיקולים פרטיים", נכתב בטיטוט המחקר של מרכז חזן במכון ון ליר.

הבריאות של ילדיכם בידי פמי ונטלי

שירותי הבריאות לתלמידים במרכז ובצפון הן באחריות חברות פרטיות (נטלי ופמי פרמיום), ומגן דוד אדום קיבל מהמשרד תקציב של 9.1 מיליון שקל עבור מתן עזרה ראשונה בבתי הספר.

ב-2010 קבע מבקר המדינה כי היו פגמים בהליך הפרטת שירותי הבריאות, וקבע כי אף

שבמשרד האוצר העריכו שהפרטת השירות תחסוך 7 מיליון שקל בשנה, בפועל היא גרמה להוצאה נוספת של 20 מיליון שקל.

דו"ח דומה של מבקר המדינה פורסם ב-2009 על הפרטת שירותי הזנת התלמידים, שבמקור היו ביזמת קרן רש"י. המבקר ציין כי חוק ארוחה יומית בבתי הספר מתקיים באופן חלקי בלבד, ותהליכי הפיקוח והבקרה על ההיבטים התזונתיים והתברואתיים של המזון שניתן לתלמידים אינם נאותים.

בשנים האחרונות העביר משרד החינוך גם את האחריות על הפיקוח והבקרה לחברות חיצוניות. "במקרים רבים, משרד החינוך לא מפריט רק את השירות אלא גם את הפיקוח עליו - זה המצב החמור ביותר", אומרת דגן-בוזגלו. "אני לא סומכת על פיקוח כזה, ואף אחד לא יודע איך הוא נעשה בפועל. אני מבינה אנשים שאומרים שהמשרד לא מפקח טוב, אבל אני בספק אם הפרטת הפיקוח באמת מייעלת אותו".

במשרד החינוך, כאמור, סירבו להתייחס לנתונים המוצגים כאן או לחשוף נתונים נוספים ואף סירבו להגיב באופן עקרוני על מדיניות ההפרטה של המשרד.